

Adviesrapport

Verkennd onderzoek interuniversitaire master(track) Onderwijswetenschappen voor het Primair Onderwijs

In opdracht van

Erna van Hest & Judith Bekebrede

Universitaire Pabo van Amsterdam

Auteurs:

Grisella Haaze & Louise Verhoef

Masterstudenten Onderwijskunde Universiteit van Amsterdam

juni 2018

Samenvatting

In opdracht van de Universitaire Pabo van Amsterdam is een verkennend onderzoek uitgevoerd naar behoeften rondom een mogelijke interuniversitaire master(track) Onderwijswetenschappen voor het Primair Onderwijs (PO). Het onderzoek heeft geresulteerd in dit adviesrapport voor het Netwerk Universitaire Pabo's Nederland

Het verkennend onderzoek richtte zich op de volgende twee vragen:

1. In hoeverre is vanuit universiteiten uit het Netwerk Universitaire Pabo's Nederland de potentiële doelgroep (academische leerkrachten) en het werkveld (primair onderwijs) behoefte aan een interuniversitaire master(track) Onderwijswetenschappen voor het Primair Onderwijs?
2. Wat zijn wensen en bezwaren van deze gesprekspartners met betrekking tot de vormgeving (inhoud en organisatie) van een dergelijke master(track)?

Ter beantwoording van deze onderzoeksvragen zijn interviews afgenomen met betrokkenen vanuit de zes universiteiten van Netwerk Universitaire Pabo's Nederland, de doelgroep (academische leerkrachten) en het werkveld (primair onderwijs). Tevens is een digitale vragenlijst afgenomen bij academische leerkrachten.

De belangrijkste uitkomsten waren dat er vanuit alle partijen is aangegeven dat er behoefte is aan een master(track) Onderwijswetenschappen voor het PO. Wel zijn er enkele bezwaren omtrent de organisatie van een interuniversitaire master(track). Wat betreft de wensen aangaande de inhoud van de master(track), zijn de volgende gemeenschappelijke thema's uit het onderzoek gekomen: Praktijkgericht Wetenschappelijk Onderzoek, Veranderingsprocessen en Leiderschap, Diversiteit, Onderwijsbeleid en -organisatie. Daarbij zijn overkoepelende doelstellingen geformuleerd waar de master(track) zich op kan richten. Deze doelstellingen zijn: positionering (van de academische leerkracht in een combinatie rol en van de leerkracht en het primair onderwijs in het algemeen), het ontwikkelen van een kritische/onderzoekende houding, het opbouwen van een netwerk van academische leerkrachten en het ontwikkelen van een masteropleiding met een onderscheidende, eigen identiteit. Belangrijke aandachtspunten bij de organisatie van de master zijn: de mogelijkheid tot deeltijdonderwijs en keuzeruimte voor studenten.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
2. Onderzoekscontext	5
2.1 Onderzoeksvragen	6
3. Onderzoeksopzet	
3.1 Aanbieders - Universiteiten (deelopdracht 1)	7
3.2 Doelgroep (deelopdracht 2)	8
3.3 Werkveld (deelopdracht 2)	
10	
4. Resultaten aanbieders – universiteiten	
4.1 Ontwikkelingsproces	12
4.2 Doelstellingen	14
4.3 Inhoud	
15	
4.4 Vorm	
16	
4.5 Doelgroep	
19	
5. Resultaten doelgroep en werkveld	
5.1 Doelgroep	
20	
5.1.1 Thema's met betrekking tot doelstellingen en inhoud	
21	
5.1.2 Vorm	26
5.2 Werkveld	28
5.2.1 Thema's met betrekking tot doelstellingen en inhoud	28
5.2.2 Vorm	31
6. Conclusie en aanbevelingen	
6.1 Algemene conclusie: beantwoording van de onderzoeksvragen	

	6.2	Gemeenschappelijke doelstellingen en thema's -----	
33			
	6.3	Aanbevelingen: Schets van twee mogelijke varianten -----	
37			
	Bijlagen -----		43

1. Inleiding

In het kader van een masterstage aan de Universitaire Pabo van Amsterdam is door Louise Verhoef en Grisella Haaze, masterstudenten Onderwijskunde aan de UvA, een verkennend onderzoek uitgevoerd naar een interuniversitaire master(track) Onderwijswetenschappen voor het Primair Onderwijs (verder master OPO). Het aanbieden van een specifieke master zou als doel hebben dat de bijdrage van academische leerkrachten in het primair onderwijs beter benut kan worden, waardoor de kans groter is dat ze voor het basisonderwijs behouden blijven. Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de Universitaire Pabo van Amsterdam (Erna van Hest, Judith Bekebrede) voor het Netwerk Universitaire Pabo's Nederland (verder UNIPA). Om een beeld te krijgen van behoeften, wensen en mogelijke bezwaren met betrekking tot de master(track) zijn gesprekken gevoerd met verschillende leden van UNIPA (universiteiten), de potentiële doelgroep (academische leerkrachten) en het werkveld (primair onderwijs). Aan de hand van de verkregen informatie is dit adviesrapport tot stand gekomen, dat als doel heeft om partners van UNIPA te informeren over de uitkomsten van het onderzoek en te adviseren over de mogelijke vormgeving van de master(track).

In hoofdstuk 2 worden de aanleiding, context en onderzoeksvragen toegelicht. Hoofdstuk 3 is een beschrijving van de onderzoeksopzet. Vervolgens worden in hoofdstuk 4 resultaten van deelonderzoek 1 weergegeven, waarna in hoofdstuk 5 resultaten van deelonderzoek 2 aan bod komen. In hoofdstuk 6 worden de conclusies, bijbehorende aanbevelingen en twee mogelijke opleidingsschetsen gepresenteerd. In de bijlagen is een overzicht te vinden van alle gesprekspartners en de gebruikte interviewleidraden.

2. Onderzoekscontext

Al enige tijd wordt nagedacht over het belang van academische leerkrachten. Dat zij van toegevoegde waarde zouden kunnen zijn, blijkt uit de oprichting van Universitaire Pabo's tien jaar geleden in Nederland. Universitaire Pabo's zijn samenwerkingsverbanden tussen een universiteit en een hogeschool. Het uitgangspunt bij de opzet van de Universitaire Pabo was dat academisch opgeleide leerkrachten in staat zouden moeten zijn om complexe vraagstukken op te lossen en grote uitdagingen aan te gaan wat betreft onderwijsinnovaties, schoolontwikkeling en omgaan met diversiteit. Daarnaast worden academische leerkrachten gezien als bruggenbouwers die een schakel kunnen vormen tussen onderzoek en de praktijk¹. Zij beschikken over theoretische kennis en vaardigheden om onderzoeksmatig te werken² en zijn in staat om kritisch na te denken over het eigen handelen³.

Met de komst van academische opleidingen voor leraar basisonderwijs, is ook een bijdrage geleverd aan het vergroten van diversiteit in lerarenteams. Deze diversiteit wordt gezien als een manier om de kwaliteit van het onderwijs te versterken, omdat leerkrachten kunnen leren van elkaars kwaliteiten vanuit verschillende invalshoeken⁴. Daarbij komen leerlingen op deze manier in contact met verschillende opleidingsachtergronden, wat een goede representatie van de maatschappij geeft. Het lijkt zinvol dat er voor iedere leerling een 'voorbeeld' leerkracht is die raakvlakken heeft met de opleiding waar de leerling uiteindelijk naar door zal stromen.

Nu, 10 jaar na de start van de Universitaire Pabo in Nederland, is de eerste lichter academische leerkrachten al een aantal jaar werkzaam in het primair onderwijs. Doordat dit type leerkracht nog vrij jong en onbekend is, ontstaat een aantal vraagstukken rondom positionering van deze leerkrachten. Deze vraagstukken hebben voornamelijk betrekking op de toegevoegde waarde van academische leerkrachten in het onderwijs en hoe hun kwaliteiten benut kunnen worden. Welke - in veel gevallen nog niet bestaande - rollen kunnen zij bijvoorbeeld vervullen? Tegelijkertijd is sprake van een lerarentekort, dat maakt dat er maatschappelijke aandacht is voor loopbaan- en studieperspectief voor leerkrachten. Het creëren van meerdere loopbaan- en opleidingsroutes wordt als kans gezien om het lerarenberoep aantrekkelijker te maken en een

¹ Snoek, M., de Wit, B., Dengerink, J., van der Wolk, W., van Eldik, S., & Wirtz, N. (Eds.) (2017). *Een beroepsbeeld voor de leraar: over ontwikkelrichtingen en groei van leraren in het onderwijs*. Utrecht: Steunpunt Opleidingsscholen.

² Baan, J. (2018). Tien jaar leerkracht met een bul. *Didactief*, 48(4), 40-41.

³ Heyma, A., van den Berg, E., Snoek, M., Knezic, D., Sligte, H., & Emmelot, Y. (2017). *Effecten van een masteropleiding op leraren en hun omgeving: [eindrapport]*. (80 ed.) Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek.

⁴ PO-raad; VSNU. (2015). *Verkenning. Een universitaire lerarenopleiding voor het basisonderwijs*.

grotere doelgroep aan te spreken, wat het lerarentekort mogelijk zou kunnen verkleinen¹. Dit sluit aan bij de Lerarenagenda 2013-2020, waarbij gekeken wordt naar aantrekkelijke en flexibele routes naar leraarschap.

Uit onderzoek van Baan⁵ blijkt dat academische vaardigheden nog niet optimaal benut worden in de praktijk, doordat onderzoeksmatig werken nog niet altijd gefaciliteerd wordt op scholen en de focus - vooral voor startende leerkrachten - ligt op het lesgeven. Het onbenut laten van de kwaliteiten van academische leerkrachten kan een risico vormen voor behoud van dit type leerkracht in het primair onderwijs. Door passende vervolgmogelijkheden te bieden in opleiding, zou een bijdrage geleverd kunnen worden aan het behoud en het versterken van de positie van academische leerkrachten in het primair onderwijs.

2.1 Onderzoeksvragen

De volgende vragen staan centraal: In hoeverre is vanuit universiteiten betrokken bij UNIPA, de potentiële doelgroep (academische leerkrachten) en het werkveld (primair onderwijs) behoefte aan een interuniversitaire master(track) OPO? Wat zijn wensen en bezwaren van deze gesprekspartners met betrekking tot de vormgeving (inhoud en organisatie) van een dergelijke master(track)?

⁵ Baan 2018 (zie noot 2), p. 5.

3. Onderzoeksopzet

In de periode van januari 2018 t/m mei 2018 is er een verkennend onderzoek uitgevoerd naar een mogelijke master OPO. Hierbij is rekening gehouden met de volgende randvoorwaarden: (1) de master zou aan moeten sluiten op de zes Universitaire Pabo bachelors uit UNIPA; (2) de master zou toegankelijk moeten zijn voor academische leerkrachten, waarbij naast afgestudeerden van Universitaire Pabo bachelors, ook academische leerkrachten in kunnen stromen die via een andere route opgeleid zijn; (3) de master zou een interuniversitaire master moeten zijn, waarbij verschillende universiteiten een bijdrage zouden leveren aan het programma; (4) de master zou zich voldoende moeten onderscheiden van reeds bestaande masters.

De opdracht bestond uit twee delen. Om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen van behoeften/wensen en mogelijke bezwaren met betrekking tot een interuniversitaire master OPO is informatie verzameld vanuit het perspectief van eventuele aanbieders (deelopdracht 1), de potentiële doelgroep en het werkveld (deelopdracht 2). Aanbieders zijn de zes betrokken universiteiten van UNIPA. Vragende partijen zijn in eerste instantie de doelgroep (academische leerkrachten) en daarbij het werkveld (PO). Het benaderen van het vraagstuk vanuit deze verschillende perspectieven was van belang, omdat hierdoor een beeld gecreëerd kon worden van het draagvlak met betrekking tot de mogelijke master. In dit hoofdstuk wordt per perspectief uiteengezet met welke partijen/gesprekspartners contact is gezocht en hoe de informatieverzameling heeft plaatsgevonden.

3.1 Aanbieders - Universiteiten (deelopdracht 1)

De aanbieders-universiteiten (hierna genoemd: universiteiten) betroffen de zes universiteiten van UNIPA. Zij vormden belangrijke gesprekspartners, omdat er op deze manier geïnventariseerd kon worden of er voldoende draagvlak van universiteiten zou zijn om het interuniversitaire aspect goed van de grond te laten komen. Daarbij was hun visie ten aanzien van de behoeften, wensen en bezwaren van de vormgeving van een dergelijke master van belang, omdat zij ervaring hebben met de vormgeving van het onderwijs van academische leerkrachten en hierdoor zicht hebben op de behoeften van deze studenten.

Aanpak

De doelstellingen van de master, namelijk dat academisch geschoolde leerkrachten in het PO behouden blijven en hun positie in het onderwijs wordt versterkt, werden geconcretiseerd aan de hand van interviewleidraden. In de interviewleidraad werden vragen opgenomen met betrekking tot behoeften, vorm en inhoud omtrent de master. In bijlage 2 zijn de belangrijkste vragen opgenomen.

De uitleg en doelstellingen werden per mail gedeeld met universiteiten. Zij konden op basis hiervan bepalen welke gesprekspartners het meest in aanmerking kwamen om het gesprek hierover te voeren. Deze gesprekspartners staan weergegeven in bijlage 1. De gesprekspartners waren voornamelijk betrokken bij een Universitaire Pabo bachelor. Zij hebben namelijk het meeste inzicht in de bachelor en zijn daarom het best in staat om na te denken over een goede aansluiting. Daarbij waren een aantal gesprekspartners betrokken bij de master Onderwijskunde. Zij konden met hun kennis over het masterprogramma inzicht geven in wat nodig is om te voldoen aan de voorwaarden die aan universitaire masters worden gesteld. Verder is er gesproken met een ervaringsdeskundige op het gebied van het ontwikkelen van een interuniversitaire master. Tot slot is er gesproken met twee betrokkenen van de VSNU, de vereniging van universiteiten, die een meer overkoepelende visie vanuit de universiteiten kon schetsen. Na de interviews werden de gesprekken samengevat en teruggekoppeld om deze samenvattingen te controleren op juistheid.

3.2 Doelgroep (deelopdracht 2)

Wanneer in dit rapport gesproken wordt over de doelgroep gaat het om potentiële studenten die toegang zouden kunnen hebben tot de master, dit zijn dus academisch opgeleide PO leerkrachten. Het perspectief van de doelgroep was van belang voor dit advies, omdat op basis daarvan nagegaan kon worden of er überhaupt behoefte is aan een master OPO en hoe deze master qua inhoud en organisatie van toegevoegde waarde kan zijn voor deze groep studenten. De groep respondenten bestond in eerste instantie uit alumni van de zes Universitaire Pabo bachelors die betrokken zijn bij UNIPA.

Aanpak

In totaal zijn 221 respondenten geïnterviewd. Dit is gedaan door middel van diepte-interviews en een digitale vragenlijst. Daarbij is een bestuurslid van de Beroepsvereniging Academici in het Basisonderwijs (BAB) geïnterviewd. Een bijdrage van de BAB was van belang, omdat de beroepsvereniging een belangrijke schakel is in contact met leerkrachten en partners in het werkveld en omdat zij een overkoepelende visie namens de doelgroep op de master OPO kon geven.

De verdiepende (groeps)interviews zijn uitgevoerd met 12 academische leerkrachten. In bijlage 4 is een voorbeeld opgenomen van een interviewleidraad. Het doel van deze interviews was om behoeften, wensen en eventuele bezwaren met betrekking tot de inhoud en vormgeving van de master in kaart te brengen. De participanten zijn geworven via de BAB nieuwsbrief, LinkedIn en Facebook. Aanvullend hierop zijn tijdens het congres '10 jaar academische leerkracht' op 28 maart op de Vrije Universiteit en het BAB-congres op 7 april in Amersfoort gesprekken gevoerd met academische leerkrachten. Het voornaamste doel hiermee was het verkrijgen van input over doelstellingen en inhoud van de master. Daarbij gaf het bijwonen van de congressen inzicht in de context waarbinnen de ontwikkeling van een eventueel nieuwe master zich afspeelt.

Ter aanvulling op de interviews is in de periode van 5 tot 19 april 2018 een digitale (Qualtrics) vragenlijst uitgezet onder de doelgroep, omdat hiermee een groter bereik gerealiseerd kon worden dan met (groeps)interviews. In bijlage 3 is de volledige vragenlijst opgenomen. Het invullen van de vragenlijst nam ongeveer 5 minuten in beslag. Vragen gingen over wensen met betrekking tot de organisatie (inhoud en vormgeving) van de master. De link naar de vragenlijst is verspreid via social media kanalen van de BAB, door een aantal betrokken universiteiten onder vierdejaars studenten en alumni van hun Universitaire Pabo bachelors en via eigen social media kanalen (Facebook en LinkedIn). De vragenlijst is ingevuld door 209 respondenten. In tabel 1 is een verdeling te zien van het aantal respondenten per vooropleiding. Zesentwintig respondenten hebben hun vooropleiding niet aangegeven.

Tabel 1

Opleidingsachtergrond respondenten

(Voor)opleiding	Aantal (<i>N</i> = 209)	Percentage
Academische lerarenopleiding primair onderwijs in Utrecht	49	23,4
Universitaire Pabo van Amsterdam	17	8,1
Academische Pabo Leiden	20	9,6
Academische Lerarenopleiding Primair Onderwijs Nijmegen/Arnhem	17	8,1
PA2 Amsterdam/ Zwolle	0	0,0
Academische Opleiding Leraar Basisonderwijs aan de Rijksuniversiteit Groningen	50	23,9
hbo-bachelor tot leraar basisonderwijs + universitaire bachelor/master	30	14,4
Niet ingevuld	26	12,4

3.3 Werkveld (deelopdracht 2)

Het werkveld was een andere belangrijke partij om te betrekken bij de opdracht, omdat via hen inzicht verkregen kon worden in de maatschappelijke en praktische relevantie van een mogelijke nieuwe master. Gesprekken met partners uit het werkveld gaven informatie over ontwikkelingen binnen het PO en wat opvattingen zijn over hoe academische leerkrachten behouden kunnen worden voor het PO. Daarbij is informatie vanuit de praktijk nodig geweest om na te gaan waar de noodzaak tot scholing ligt bij academische leerkrachten. Tevens leek het van belang het werkveld als gesprekspartner te betrekken bij ideeën rondom de master, omdat het wederzijds informeren kan bijdragen aan betere benutting van kennis en kwaliteiten van academische leerkrachten (die de master mogelijk zouden gaan volgen) in de praktijk.

Aanpak

In verband met de beschikbare tijd is er in overleg met de opdrachtgevers voor gekozen om de selectie van gesprekspartners uit het werkveld voor dit verkennende onderzoek beperkt te houden en voornamelijk te richten op het Amsterdamse werkveld. Er zijn individuele interviews gehouden met in totaal 6 participanten. Zie bijlage 5 voor een voorbeeld van vragen die aan gesprekspartners vanuit het werkveld zijn gesteld. Aanvullend op deze individuele interviews is een mail uitgezet binnen het eigen netwerk, waarin de opdracht is uitgelegd en de volgende vragen zijn opgenomen: Op welke gebieden is er behoefte aan meer kennis/vaardigheden (op klassen-, school- en bestuursniveau)? Wat zijn wensen met betrekking tot de relatie met het werkveld (denk hierbij ook aan invulling van stage en scriptie)? Op deze mail is een vijftal reacties gekomen van participanten met verschillende functies/rollen in relatie tot het PO.

Om een overkoepelend beeld te krijgen van actuele ontwikkelingen binnen het PO en rondom scholingsbehoeften van (academische) leerkrachten, is de PO-Raad als sectororganisatie benaderd. Er is een interview afgenomen met de Domeinregisseur Onderzoek, Opleiden en Innovatie en de Beleidsadviseur Werkgeverszaken. Naast informatie uit het interview zijn vanuit de PO-Raad twee documenten toegestuurd met relevante informatie over vraag en aanbod rond nascholing van leerkrachten⁶ en met belangrijke/urgente kennis- en innovatievragen waar het PO de komende jaren mee te maken zal hebben.⁷

⁶ Van Casteren, W. (2015). *Vraag en aanbod nascholing voor leerkrachten in het primair onderwijs*. Nijmegen: ResearchNed.

⁷ Brondocument Research & Development agenda voor het funderend onderwijs. Dit document geeft richting aan de totstandkoming van een R&D agenda voor het funderend onderwijs. Deze agenda is een cocreatie tussen de PO-Raad, VO-raad en het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO). Dit document dient niet beschouwd te worden als een word-versie voor een publicatie.

4. Resultaten aanbieders - universiteiten

In deelopdracht 1 zijn de behoeften en bezwaren vanuit de universiteiten in kaart gebracht. Over het algemeen lijken gesprekspartners van universiteiten behoefte te hebben aan een master OPO. Daarbij worden wensen en bezwaren beschreven wat betreft vorm en inhoud. Hierbij moet vermeld worden dat in de gesprekken met universiteiten de focus lag op de vorm. Naast wensen en bezwaren over inhoudelijke thema's, worden daarom voornamelijk wensen en bezwaren met betrekking tot vorm beschreven. Eerst wordt ingegaan op hoe het ontwikkelingproces eruit zou kunnen zien en de voorwaarden die hiervoor nodig zijn. Vervolgens worden overkoepelende doelstellingen beschreven en tot slot wordt ingegaan op inhoudelijke thema's en de vormgeving van de master.

4.1 Ontwikkelingproces

Eerst wordt beschreven wie er volgens de universiteiten betrokken zouden moeten worden bij de ontwikkeling van een master OPO. Vervolgens worden de belangrijkste randvoorwaarden beschreven.

Betrokkenen

Bij de ontwikkeling van de interuniversitaire master zou het UNIPA netwerk volgens gesprekspartners een belangrijke rol kunnen en moeten spelen, omdat zij de inhoud van de Universitaire Pabo's goed kennen en ervoor kunnen zorgen dat die goed aansluiten bij een master OPO. Hierdoor worden tevens hbo's betrokken bij de ontwikkeling. Daarnaast zijn CvB's van universiteiten, de Vereniging Hogescholen (in relatie tot Universitaire Pabo's), de PO-raad, de inspectie, de VSNU en OCW genoemd als belangrijke betrokkenen. Door deze partijen voorafgaand aan de ontwikkeling erbij te betrekken, kunnen discussies tijdens de ontwikkeling voorkomen worden. Studenten en het werkveld zijn tevens relevant om te betrekken bij de ontwikkeling, omdat zij het best in staat zijn om de behoeften te bepalen op het gebied van inhoud en vorm. Er zou een projectgroep met vertegenwoordigers uit de verschillende partijen ingesteld kunnen worden om de ontwikkeling van de master OPO te coördineren. Deze projectgroep zou echter niet te groot moeten worden, omdat het anders lastig is om knopen door te hakken. Door stichting van een dergelijke projectgroep kan een gevoel van saamhorigheid ontstaan dat ten goede kan komen aan de identiteit van de master.

Voorwaarden - motivatie betrokkenen en master die zich voldoende onderscheidt

Volgens gesprekspartners is het van cruciaal belang dat deelnemende partijen enthousiast zijn over de interuniversitaire master en zich vanuit deze motivatie vol overtuiging willen inzetten. Eigenlijk geven alle gesprekspartners aan dat het een complex proces is om het interuniversitair te organiseren, vanwege verschillende organisatiestructuren van universiteiten op het gebied van roostering, toelatingsbeleid, financiën en visie. Daarbij moet de master aansluiten op de verschillende Universitaire Pabo bachelors. Als de master binnen de universiteit georganiseerd wordt, is het makkelijker om een goede aansluiting met de eigen Universitaire Pabo te realiseren. Er is echter meerdere malen benadrukt dat als de motivatie om zich voor een dergelijke interuniversitaire master in te zetten groot is, er veel bereikt kan worden.

Daarbij moet in acht genomen worden dat de interuniversitaire master zich voldoende onderscheidt van huidige onderwijskundige masters. Een logische eerste stap bij de ontwikkeling van een dergelijke master zou daarom zijn dat eerst de eindtermen, visie en missie bepaald worden naar aanleiding van onderzoek onder de doelgroep. Er zou op basis hiervan een globale schets van de inrichting kunnen worden gemaakt. Vervolgens zou er gekeken kunnen worden naar of die eerste opzet zich voldoende onderscheidt van het huidige rijke aanbod van onderwijskundige masters, waarin tevens hbo-masters meegenomen zouden moeten worden. Daarbij moet er gekeken worden of de opzet past binnen de NVAO-richtlijnen. Het is van belang dat die richtlijnen pas achteraf bekeken worden, omdat de strakke richtlijnen de creativiteit zouden kunnen beperken. Als het een track wordt, moet rekening gehouden worden met het feit dat het programma overlap heeft met een bestaande master Onderwijswetenschappen, omdat het op deze manier bij een master Onderwijswetenschappen ondergebracht kan worden. Bij de ontwikkeling van de interuniversitaire master is het goed om voor ogen te houden dat dit kan leiden tot een versnippering in het aanbod van onderwijskundige masters. Er zou daarom verder onderzocht moeten worden of het rendabel is om deze master te ontwikkelen.

4.2 Doelstellingen

Uit de gesprekken zijn drie duidelijke doelstellingen naar voren gekomen. Een master OPO zou moeten bijdragen aan: 1) het vervullen van een combinatiefunctie in het onderwijs, het ontwikkelen van een kritische houding en het opbouwen van een netwerk met een eigen identiteit. Deze doelstellingen worden hieronder nader toegelicht.

Vervullen van een combinatiefunctie in het onderwijs

In verschillende interviews is gezegd dat de interuniversitaire master zich niet zou moeten richten op de verdieping van competenties van leerkrachten, omdat dit geen toegevoegde waarde heeft ten opzichte van inhoud van de Universitaire Pabo bachelor. Een dergelijke master zou zich meer moeten richten op het opleiden van academische leerkrachten tot coach, (informele) leider, *change agent* of IB'er. De meningen zijn verdeeld over welke rol leiderschap zou kunnen spelen in de master. Sommige gesprekspartners geven aan dat leiderschapsvaardigheden aangeboden zouden moeten worden om academische leerkrachten te behouden in het PO, zodat zij wellicht schoolleider zouden kunnen worden. Anderen merken op dat ze hierdoor niet behouden blijven voor de klas. Leiderschapsvaardigheden zouden wel aangeboden moeten worden, maar dan op een informele manier, bijvoorbeeld het initiatief kunnen/durven nemen bij veranderingen. Daarbij zou de master zich kunnen richten op de verschillende niveaus binnen de basisschoolorganisatie. Op deze manier zouden leerkrachten een bijdrage kunnen leveren op verschillende niveaus binnen de organisatie (micro, meso, macro), waarbij ze een schakel kunnen vormen tussen de verschillende niveaus. Het doel van een dergelijke master zou dus kunnen zijn dat leerkrachten opgeleid worden voor taken die betrekking op meer dan het primaire proces in de klas.

Ontwikkelen van een kritische houding

Er is benoemd dat het er bij de professionalisering van leerkrachten uiteindelijk om gaat dat zij in staat zijn om kritisch te kijken naar de schoolcontext in plaats van het expliciet aanleren van onderzoeksvaardigheden. Een bijkomende doelstelling zou daarom zijn om de kritische houding van studenten in de master verder te ontwikkelen. Daarnaast zou het relevant zijn om gedurende de hele opleiding aandacht te hebben voor de koppeling tussen theorie en praktijk.

Opbouwen van een netwerk en empowerment van academische leerkrachten

Als studenten slechts aansluiten bij bestaande colleges zou dit volgens gesprekspartners van universiteiten tot gevolg hebben dat de opleiding geen eigen identiteit heeft. Een eigen identiteit zou volgens gesprekspartners van universiteiten echter wel belangrijk kunnen zijn voor deze studenten en wel om de volgende redenen. Ten eerste is het mogelijk dat afgestudeerden van Universitaire Pabo bachelors in bestaande masters weinig aansluiting ervaren met reguliere studenten, omdat afgestudeerden van Universitaire Pabo bachelors meer praktijkervaring hebben. Een dergelijke master zou hierop in kunnen spelen door bijeenkomsten te organiseren, waar studenten regelmatig samenkomen om met elkaar in gesprek te gaan over de behandelde theorie en de koppeling met de praktijk. Voor docenten is het tevens van belang dat ze deze studenten hardop horen denken, zodat zij inzicht kunnen krijgen in de redentatie en de kritische reflectie van studenten en hen hierin kunnen ondersteunen. Ten tweede lijken academische leerkrachten behoefte te hebben aan het ontwikkelen van een gemeenschap om hun positie te versterken. Dit blijkt onder andere uit het ontstaan van de Beroepsvereniging Academici Basisonderwijs (BAB). In de nieuwe master zouden virtuele ruimtes ingericht kunnen worden, waarin studenten gestimuleerd worden om contact met elkaar te zoeken. Dit netwerk zou ervoor kunnen zorgen dat zij uiteindelijk lokaal en nationaal meer draagvlak kunnen creëren waardoor hun rol als academische leerkracht beter benut kan worden.

4.3 Inhoud

Bij de inhoud is er onderscheid gemaakt tussen welke thema's aan bod zouden kunnen komen in een dergelijke master en hoe de stage en scriptie zouden kunnen worden ingevuld. Deze aspecten worden hieronder nader beschreven.

Thema's

In de interuniversitaire master zou volgens één gesprekspartner het kind centraal kunnen staan, waarin leren en ontwikkelen in combinatie met een bepaald vakgebied aangeboden wordt. Deze gesprekspartner gaf aan dat de master SEN erg populair is onder leerkrachten en dat er tot op heden nog niets vergelijkbaars is op universitair niveau. Verder genoemde thema's zijn: persoonlijk leiderschap, innovatie en implementatie, diversiteit met betrekking tot burgerschapsvorming, lesgeven in de grote stad en passend onderwijs, organisatie en beleid,

professionalisering en coaching. Gesprekspartners van universiteiten geven aan dat uiteindelijk de doelgroep het beste kan bepalen over welke thema's zij meer kennis en vaardigheden zouden willen verwerven.

Stage en scriptie

Stage en scriptie zouden volgens sommige universiteiten gecombineerd kunnen worden. Studenten voeren hierbij een onderzoek of interventie uit voor een basisschool. Dit onderzoek moet zich, wat betreft inhoud en niveau, wel voldoende onderscheiden van de bachelorscriptie die studenten geschreven hebben bij verschillende Universitaire Pabo bachelors. Studenten zouden een praktijkonderzoek of praktijkgericht onderzoek kunnen uitvoeren op een stageschool. In een methodologievak zouden studenten kennis en vaardigheden aangeleerd kunnen krijgen over dit type onderzoek. Daarbij zou een masterclass zinvol zijn, waar studenten als eindproduct een onderzoeksvoorstel inleveren om ze goed voor te bereiden op het onderzoek doen. Om te voorkomen dat studenten te veel verstrengeld raken met hun eigen schoolpraktijk, zou het belangrijk zijn om studenten opdrachten te laten uitvoeren op meerdere scholen. Op deze manier zouden studenten meer gestimuleerd worden om buiten hun eigen kader te denken. Een interuniversitaire omgeving zou hier een belangrijke bijdrage aan kunnen leveren. Studenten zouden kennis kunnen maken met verschillende schoolculturen in de regio's van deelnemende universiteiten. Op deze manier wordt hun perspectief verbreed met betrekking tot schoolculturen op nationaal niveau. Naast het uitvoeren van een onderzoek op een stageschool, zou een andere invulling van de stage kunnen zijn dat studenten aansluiten bij schoolprojecten, zowel binnen de basisschool als binnen de sector PO, waaraan ze een bijdrage leveren in de vorm van een onderzoek. De t praktijkcomponent moet hierbij niet te groot zijn, omdat het onderzoek zich anders te weinig onderscheidt van een hbo-master.

4.4 Vorm

Volgens de universiteiten zou de interuniversitaire master verschillende vormen kunnen aannemen. Hieronder wordt eerst wordt besproken waarom het interuniversitaire aspect relevant kan zijn. Ten tweede, wordt ingegaan op het verschil tussen een master in deeltijd en een duale track. Vervolgens wordt de variant van een mastertrack met veel keuzevrijheid besproken, en . wordt ingegaan op hoe de reistijd beperkt kan worden. Tot slot wordt een projectmatige aanpak

besproken, waarin studenten academische vaardigheden aangeleerd krijgen, maar die meer opereert buiten de kaders van universiteiten.

Het interuniversitaire aspect

Het interuniversitaire aspect is volgens een aantal universiteiten interessant, omdat studenten op deze manier kennismaken met verschillende universitaire onderwijsculturen. Een interuniversitaire master zou op nationaal niveau georganiseerd moeten worden en zo ook de aandacht kunnen trekken van landelijke organisaties, zoals OCW, de PO-raad en VSNU. Op deze manier zou er meer aandacht komen voor de toegevoegde waarde van de academische leerkracht, waardoor de kans bestaat dat ze beter gepositioneerd kunnen worden. Er is namelijk niet aan te ontkomen dat deze leerkrachten een combinatiefunctie willen vervullen, waarbij ze naast het leerkracht zijn een andere functie binnen het PO uit willen oefenen. Verder zou het interuniversitaire aspect het mogelijk maken om een aanbod van vakken te ontwikkelen, waarin het beste van deelnemende universiteiten gecombineerd wordt. Vakken zouden daarbij eventueel aangepast kunnen worden naar de context van het PO. Het is van belang dat er een coördinator wordt aangesteld die de afstemming tussen docenten van verschillende universiteiten coördineert. Ondanks dat het voorgaande laat zien dat het interuniversitaire aspect relevant kan zijn, geven verschillende universiteiten aan dat het, zoals eerder gezegd, erg complex is om dit te realiseren vanwege de verschillende organisatiesystemen van universiteiten. Daarbij geven gesprekspartners aan, dat als ze een bijdrage leveren, ze ook een stukje onderwijs binnen de eigen universiteit terug willen zien om in contact te komen met deze studenten. Ze twijfelen of docenten zelf willen reizen. Gesprekspartners van universiteiten kijken, als het om inhoud gaat, over het algemeen positief aan tegen een interuniversitaire master, maar een aantal zou het onderwijs liever binnen de eigen universiteit willen houden.

Duale variant of in deeltijd

Verschillende gesprekspartners zouden de interuniversitaire master in willen richten als een duale variant, waarbij studenten een betaalde baan als leerkracht combineren met hun studie. Baan en studie zijn dan met elkaar verweven en dat betekent dat je een baan moet hebben om de master te kunnen volgen. Om dat te voorkomen zal de universiteit pleiten voor een studie, waarin de colleges zo worden geroosterd dat het mogelijk wordt voor studenten om de studie in deeltijd

te doen. Stage en scriptie zouden dan een andere invulling krijgen, omdat de baan als leerkracht losstaat van de studie.

Keuzepakket

Als iedere universiteit een bijdrage zou willen leveren en meerdere vakken zou kunnen bieden die relevant zouden kunnen zijn voor een interuniversitaire master, zou er een rijk aanbod aan vakken ontstaan. De master duurt echter maar een jaar en dit zou volgens gesprekspartners van universiteiten betekenen dat er slechts ruimte is voor een aantal vakken in het programma. Daarom zouden vakken aangeboden kunnen worden als keuzevakken, waarbij studenten voorafgaand aan het studiejaar een eigen pakket samenstellen ter verbreding en verdieping van hun eigen kennis en om de mogelijkheden voor het uitoefenen van een combinatiefunctie te verkennen. Zoals eerder gezegd zouden deze vakken aangepast kunnen worden naar de context van het PO. Een risico hierbij is wel de opleiding hierdoor te veel wordt opgeknipt. Er zou een balans gevonden moeten worden tussen een gemeenschappelijk programma en keuzevrijheid voor de student, bijvoorbeeld door een gemeenschappelijke rode draad in de opleiding te brengen gecombineerd met keuzemodules.

Reistijd

Om de reistijd voor studenten te beperken zou de master volgens gesprekspartners van universiteiten zo georganiseerd moeten worden dat studenten maximaal twee dagen per week zouden moeten reizen. Als het systeem van hoor- en werkcolleges aangehouden wordt, zouden studenten de hoorcolleges online kunnen volgen. Voor de verwerking van de stof en voor de community building is het wel van belang dat studenten regelmatig fysiek samenkomen.

Een andere optie is dat de master aangeboden wordt op één universiteit, waarbij experts van andere universiteiten ingehuurd worden. Op deze manier kan de regelgeving van één universiteit aangehouden worden en wordt voorkomen dat deelnemende universiteiten zich moeten verdiepen in hoe de verschillende organisatiesystemen op elkaar aangesloten kunnen worden. Stage en scriptie zouden uitgevoerd kunnen worden bij een universiteit naar keuze, omdat ervan uitgegaan kan worden dat iedere universiteit de expertise in huis heeft om studenten te begeleiden bij het doen van onderzoek. Een derde optie is een Randstedelijke interuniversitaire

master, waarin alleen universiteiten uit de Randstad deelnemen, omdat hier het openbaar vervoer goed geregeld is en de verschillende plaatsen dicht bij elkaar liggen.

Projectmatig karakter

Het idee dat het een mastertrack zou moeten worden zou volgens gesprekspartners van universiteiten ook losgelaten kunnen worden. Op deze manier kan er iets ontwikkeld worden wat zich voldoende onderscheidt van wat er al is. De master zou een projectmatig karakter kunnen krijgen, waarbij het huidige systeem van hoor- en werkcolleges losgelaten wordt. Studenten zouden hierbij enerzijds informatie uit kunnen wisselen met gelijkgestemden, waarbij er onder andere aandacht is voor persoonlijke ontwikkeling. Anderzijds zouden ze zich aan kunnen sluiten bij een project op een school, waarbij ze hun onderzoeksvaardigheden in kunnen zetten. Stage en scriptie worden hierbij samengenomen. Thema's zouden nader bepaald moeten worden aan de hand van input van gesprekspartners van universiteiten, de potentiële doelgroep en het werkveld.

4.5 Doelgroep

De master is in principe bedoeld voor afgestudeerden van Universitaire Pabo bachelors. Niet iedere alumnus van een Universitaire Pabo wil echter een master volgen en er is een ruim aanbod van onderwijskundige universitaire masters en hbo-masters. . Om de doelgroep voor de nieuwe master te vergroten hebben verschillende universiteiten voorgesteld om de master ook open te stellen voor zij-instromers en studenten van de reguliere Pabo. Er zou dan nagedacht moeten worden over programma's die deze studenten in staat stellen om te schakelen naar de master OPO.

5. Resultaten doelgroep en werkveld

In dit hoofdstuk worden uitkomsten van deelopdracht 2 van het verkennend onderzoek beschreven. Hierbij gaat het om behoeften met betrekking tot de master OPO vanuit de doelgroep (academische leerkrachten) en het werkveld (gesprekspartners uit het PO). Deze behoeften zijn in kaart gebracht aan de hand van een aantal thema's rond doelstellingen, inhoud en vorm van de master. In paragraaf 4.1 worden de resultaten van individuele en groeps gesprekken met participanten uit de doelgroep weergegeven. De inhoudelijke interviews worden op een aantal punten onderbouwd met data uit de digitale vragenlijst die afgenomen is. In paragraaf 4.2 worden uitkomsten van het contact met het werkveld behandeld.

5.1 Doelgroep

Allereerst is het interessant om te kijken of er überhaupt behoefte is aan een master OPO. In totaal zijn hiertoe 221 respondenten ondervraagd, waarvan 12 door middel van diepte interviews en 209 met een digitale vragenlijst. Uit de vragenlijst komt naar voren dat meer dan de helft van de respondenten (57,4%) aangeeft behoefte te hebben aan een dergelijke master, tegenover 25,8% dat daar geen behoefte aan heeft. 16,8% heeft geen mening. Ter aanvulling op resultaten uit de vragenlijst is in diepte interviews door 11 van de 12 academische leerkrachten aangegeven dat er behoefte zou zijn aan ontwikkeling van een specifieke master OPO. Redenen die genoemd zijn om een dergelijke master te willen volgen, zijn:

- De behoefte aan een universitaire master na afronding van een universitaire bachelor (een hbo-master wordt als 'niet passend' gezien qua niveau),
- Het universitaire master aanbod, aansluitend op de opleidingsachtergrond van academische leerkrachten is op dit moment te beperkt.
- De behoefte aan een (universitaire) master die meer gericht is op toepasbaarheid in het PO ten opzichte van reeds bestaande generieke masters Onderwijswetenschappen.

Naast positieve geluiden over het volgen van een master OPO, is ook een aantal redenen gegeven om dit niet te willen. Meest genoemde redenen zijn:

- Van de ondervraagden geeft 40,2% aan al een master te volgen op dit moment of afgerond te hebben in het verleden. Academische leerkrachten die al in het bezit zijn van (meerdere) masterdiploma's zien geen toegevoegde waarde in het volgen van nog een

master. Daarbij spelen beperkingen op het gebied van bekostiging een rol, doordat bijvoorbeeld geen aanspraak meer gedaan kan worden op een lerarenbeurs en instellingstarief betaald moet worden. Ook het reizen kan een belemmering zijn om financiële redenen, zoals geen recht hebben op reiskostenvergoeding.

- Een master gericht op het PO wordt gezien als te specifiek/smal; er is bij een aantal academische leerkrachten behoefte aan bredere ontwikkeling, buiten het PO.
- Er is behoefte aan een praktijkgerichte opleiding/cursus na afronding van de bachelor en in aansluiting op het werk (als leerkracht) in het PO. Een WO master wordt gezien/ervaren als te wetenschappelijk en weinig relevant voor de praktijk.
- Voor sommige academische leerkrachten ligt de behoefte (op korte termijn) bij het opdoen van werkervaring en niet bij een vervolgopleiding.

5.1.1 Thema's met betrekking tot doelstellingen en inhoud

Uit gesprekken met de doelgroep zijn vier hoofdthema's naar voren gekomen waar de inhoud van de master zich volgens de gesprekspartners op zou moeten richten: *Verbinding theorie - praktijk, Veranderingsprocessen, Onderzoek en Positionering*. In deze paragraaf worden eerst de hoofdthema's toegelicht. Vervolgens wordt ook een drietal overige thema's behandeld die minder uitvoerig, maar wel frequent aan de orde zijn geweest: *Opbouwen netwerk, Onderwijsbeleid en schoolorganisatie en Diversiteit*.

Hoofdthema's

Verbinding theorie – praktijk

Vanuit de doelgroep is aangegeven dat activiteiten van de master gericht zouden moeten zijn op nut voor de praktijk. Dit betekent dat opdrachten vanuit de opleiding relevant moeten zijn voor de praktijksituatie van studenten en deze dus bijdragen aan onderwijs-/schoolontwikkeling. Academische leerkrachten zien zichzelf doorgaans als bruggenbouwer tussen wetenschap en praktijk. Zij hebben een rol in het vertalen van theorie naar verschillende doelgroepen in het werkveld en ook in het omzetten van vragen vanuit praktijk- naar onderzoeksvragen. Hierbij speelt verbinding en interactie met de omgeving (zoals ouders, collega's en schoolleiders) een belangrijke rol. Uit gesprekken blijkt dat nog onduidelijk is voor (startende) academische

leerkrachten hoe deze rol van bruggenbouwer er concreet uitziet in de praktijk of hoe zij deze in praktijk kunnen brengen.

Veranderingsprocessen

Het uitvoeren van veranderingsprocessen in de praktijk staat of valt volgens de doelgroep met de implementatie ervan. Zoals ook aan bod gekomen is bij het vorige thema, zouden opdrachten vanuit de opleiding wezenlijk verschil moeten maken in de praktijk. Daartoe worden kennis en vaardigheden met betrekking tot verandermanagement én een opdracht met een implementatietraject als toegevoegde waarde gezien. Academische leerkrachten geven aan dat zij er behoefte aan hebben om gedurende langere tijd te werken aan projecten en verandering daadwerkelijk in praktijk te brengen, om te zien wat het doet in de schoolsituatie en wat dit betekent voor de eigen rol/positionering. Hierbij wordt ook aangegeven dat handvatten nodig zijn in het omgaan met een voortrekkers-/begeleidende rol in een team. Tevens is er behoefte aan theoretische kennis over teambuilding en samenwerken.

Onderzoek

Over het algemeen wordt het toepassen van onderzoeksvaardigheden – samen met analytisch denken en een kritische houding – gezien als een aspect dat hoort bij de vaardigheden van een academische leerkracht. Daarmee draagt aandacht voor onderzoek bij aan het onderscheidend vermogen van een universitaire master ten opzichte van een hbo-master. In tabel 2 is te zien dat 48,8% van de respondenten heeft aangegeven dat verdieping/uitbreiding van onderzoeksvaardigheden een onderdeel is waar de master zich op zou moeten richten. Ook in de interviews is dit regelmatig genoemd.

Tabel 2

Behoeften doelgroep qua doelstellingen en inhoud

Waar zou de master zich op moeten richten?	Aantal (N = 209)	Percentage
Verdieping/ uitbreiding leerkrachtvaardigheden (pedagogisch en didactisch)	102	48,8
verdieping/ uitbreiding onderzoeksvaardigheden	87	41,6
leidinggevende/ coördinerende functie op schoolniveau	125	59,8
leidinggevende/ coördinerende functie op bestuursniveau	79	37,8
Anders, zoals: <i>leerlingenzorg (leer-/gedragsproblemen), onderwijsinnovatie, professionalisering team, specialisatie (uitgaande van persoonlijke interesse student en behoeften school), ontwikkelen lessen/methoden/materiaal</i>	19	9,1

Het thema onderzoek is door de doelgroep regelmatig in samenhang met de thema's *Verbinding theorie – praktijk* en *Veranderingsprocessen* genoemd. Ten eerste wordt onderzoek gezien als manier om verbinding tussen theorie en praktijk te realiseren. Onderzoek - een scriptie - zou als doel moeten hebben om bij te dragen aan onderwijs-/schoolontwikkeling. Hier kan vorm aan gegeven worden door een scriptie praktijkgericht te maken en vragen vanuit scholen of schoolbesturen als uitgangspunt te nemen. Ten tweede kan onderzoek ingezet worden om meer inzicht te ontwikkelen in veranderingsprocessen en de eigen (voortrekkers)rol hierin. De doelgroep heeft daarom aangegeven dat het belangrijk is om aan uitvoering van onderzoek een implementatietraject toe te voegen, waar de student zelf een rol in heeft. Daarbij zou een implementatietraject de relevantie voor de praktijk vergroten.

De geïnterviewde leerkrachten adviseren om in de master vakken/modules op te nemen, waarbij praktijkgerichte en kwalitatieve onderzoeksmethoden aan bod komen. Kwalitatief onderzoek is genoemd als middel om verbinding met collega's in de praktijk te realiseren.

Volgens de doelgroep zorgen kwalitatieve methodieken voor dialoog op scholen en daardoor voor meer betrokkenheid bij en eigenaarschap van onderzoek/veranderprocessen binnen schoolteams.

Positionering in combinatie rol

Positionering speelt bij alle voorgaande thema's een rol. Daarom wordt het niet benaderd als thema dat bijvoorbeeld in een vak behandeld kan worden, maar als een overkoepelende doelstelling die gedurende de gehele opleiding aandacht dient te krijgen.

De rol als leerkracht in de klas heeft tijdens de bachelor centraal gestaan. Hier kan in een master op voortgebouwd worden door - bijvoorbeeld in opdrachten en stage - aandacht te schenken aan positionering als leerkracht in combinatie met een begeleidende/ voortrekkersrol binnen een school of schoolbestuur. Opvallend is dat zowel uit de (groeps)interviews als de vragenlijst (zie tabel 2) naar voren komt dat de voorkeur uitgaat naar ontwikkeling in een leidinggevende/coördinerende functie op schoolniveau. Leerkrachten hebben herhaaldelijk aangegeven dat zij het lesgeven niet willen opgeven, maar ze dit graag aangevuld zien met een taak die extra uitdaging biedt binnen de school. Daarbij werd eerder gesproken over een begeleidende/coördinerende rol binnen het team dan over een leidinggevende rol, omdat het idee is dat de term 'leidinggevende' weerstand oproept bij collega's. Verschillende gesprekspartners gaven aan bij 'leidinggevende' het beeld van schoolleider te hebben. Ze hadden het gevoel dat ze in de rol van schoolleider verder van de praktijk en collega's zouden komen te staan dan hen lief is. Vragen die een belangrijke rol spelen bij de positionering in een combinatie rol zijn: Hoe neem je een team in veranderings-/ontwikkelingsprocessen? Hoe stel je je op als academische leerkracht - en mogelijk begeleider/coördinator - in dit proces? Naast professionele ontwikkeling hebben academische leerkrachten ook behoefte aan persoonsvorming en aansluiting bij individuele interesses om zich goed te kunnen positioneren in een combinatie rol.

Overige thema's

Opbouwen netwerk

Het opbouwen van een netwerk wordt, net als positionering, gezien als een overkoepelende doelstelling. Academische leerkrachten zien een master als mogelijkheid/plek om een netwerk op te bouwen. Hier is behoefte aan binnen de doelgroep, omdat het steun kan bieden aan studenten in hun rol als PO onderwijswetenschapper na afronding van de studie. Dit zal volgens de doelgroep tevens een positief effect hebben op positionering in verschillende combineringsrollen binnen het onderwijs. Naast de netwerkfunctie is een wens om gefaciliteerd te worden in uitwisseling over leerstof, opdrachten vanuit de opleiding en onderzoeksthema's. Ook wordt een gevoel van samenhang binnen/tijdens de opleiding als waardevol gezien.

Onderwijsbeleid en schoolorganisatie

Hierbij gaat het om kennis van wettelijke kaders die gelden in het onderwijs, zoals het toezichtkader van de inspectie en onderwijsrecht. Daarbij is de doelgroep geïnteresseerd in de invloed van bestuur (landelijk, gemeente, schoolbestuur) op schoolbeleid. Kennis van onderwijsbeleid en schoolorganisatie kan bijdragen aan het ontwikkelen van een macro blik/meta visie op onderwijs, wat als belangrijke eigenschap genoemd is van een universitaire master opgeleide leerkracht/onderwijskundige.

Diversiteit

Voorgaande thema's hebben allemaal betrekking op ontwikkeling van een rol, kennis en vaardigheden op school/bestuursniveau naast het leerkracht zijn. Het thema Diversiteit heeft voornamelijk betrekking op verdieping/uitbreiding van leerkrachtvaardigheden, dus op micro niveau in de klas. In tabel 2 is te zien dat 48,8% van de respondenten heeft aangegeven dat de master zich op verdieping/uitbreiding van leerkrachtvaardigheden zou moeten richten. Diversiteit, in de zin van omgaan met verschillen in achtergrond, wordt als thema door de doelgroep niet veel benoemd. Echter, zowel uit de interviews als uit de resultaten van de vragenlijst bleek dat er nog veel handelingsverlegenheid is in het omgaan met verschillen in gedrag en leren van leerlingen. Het vraagstuk rondom deze vorm van diversiteit gaat samen met de behoefte aan kennis over passend onderwijs en de ontwikkeling van een begeleidende/coachende rol t.o.v. leerlingen.

5.1.2 Vorm

Uit interviews en de vragenlijst is een aantal behoeften naar voren gekomen inzake de vormgeving van een eventuele master OPO. Deze behoeften worden in deze paragraaf aan de hand van de volgende vier thema's toegelicht: *Stage/scriptie*, *Ruimte voor eigen invulling*, *Deeltijdvariant* en *Online- en contactonderwijs*.

Stage/ scriptie

Om tegemoet te komen aan de behoefte om praktijkgericht te werken, is het van belang dat in stage en scriptie gewerkt wordt met vragen vanuit de praktijk. Een idee dat genoemd is voor vormgeving van de master is om onderzoek - de scriptie - te verbinden aan een veranderingsproces dat daadwerkelijk wordt uitgevoerd in de stage of op de werkplek. Daarbij is het mogelijk om het betrekken van collega's/ het schoolteam te verwerken in uitvoering van de stage/scriptie, door deze bijvoorbeeld te verbinden aan een veranderingsproces. Naast het leren over veranderingsprocessen en implementatie in de praktijk kan tegelijkertijd aandacht geschonken worden aan de positionering van studenten hierin.

Ruimte voor eigen invulling

Vanuit de doelgroep is aangegeven dat het belangrijk is om opdrachten te laten aansluiten bij de persoonlijke interesse van een student. Een mogelijkheid om hieraan te beantwoorden is door het bieden van keuzemogelijkheden in de vorm van vakken of profielen. Een andere optie is om vrije ruimte in verwerkingsopdrachten op te nemen. Studenten zelf laten nadenken over wat ze waarom, hoe en waartoe willen doen zal de bewustwording over de eigen ontwikkeling als persoon en professional stimuleren.

Deeltijdvariant

Het merendeel van de geïnterviewden geeft aan dat het onderwijs van de master in deeltijd (ca. 20 studie uren per week) te volgen moet zijn, zodat het mogelijk is om ernaast te werken. De resultaten uit de vragenlijst onderbouwen dit: 53,6% geeft de voorkeur aan een deeltijdvariant, 25,4% aan een voltijdvariant en de rest heeft geen mening. In de interviews is gevraagd of werkzaam zijn in het PO een voorwaarde voor toelating tot de master zou moeten zijn.. Dit met als doel dat leerkrachten voor het PO en de klas behouden worden en dat

opdrachten vanuit de opleiding toegepast kunnen worden in de eigen onderwijspraktijk. De conclusie was echter dat het wel zinvol lijkt om dit als pluspunt te benoemen, maar niet als voorwaarde voor toelating te stellen, omdat het potentiële studenten kan afschrikken.

Online- en contactonderwijs

In de vragenlijst zijn vragen opgenomen over de houding ten opzichte van het volgen van online courses of colleges en de behoefte aan contactonderwijs. Wat betreft het online onderwijs geeft 59,8% aan hier positief tegenover te staan, 18,2% staat hier niet voor open en de rest heeft geen mening. Ook uit interviews blijkt dat het inrichten van een online leeromgeving met colleges en een uitwisselingsplatform als goede optie voor invulling van het interuniversitaire aspect wordt gezien, maar dan wel ter aanvulling op contactonderwijs. Tabel 3 laat resultaten uit de vragenlijst zien met betrekking tot de behoefte aan contactonderwijs, zoals werkgroepen of colleges. Contact met medestudenten en docenten wordt over het algemeen gezien als een onmisbaar element van een opleiding. Dit raakt aan de netwerkfunctie en de eigen identiteit van de opleiding, waar behoefte aan is vanuit de doelgroep. Met het oog op een interuniversitair georganiseerde master is het belangrijk te constateren dat potentiële studenten bereid lijken om te reizen, maar dat het onderwijs dan wel van toegevoegde waarde en inspirerend moet zijn. Dat betekent bijvoorbeeld dat heen en weer reizen voor 2 uurtjes college/werkgroep niet aantrekkelijk lijkt.

Tabel 3

Behoefte aan contactonderwijs

Aantal uren per week	Aantal (N = 209)	Percentage
< 2 uur	9	4,3
2-4 uur	67	32,1
4-6 uur	51	24,4
6-8 uur	36	17,2

5.2 Werkveld

5.2.1 Thema's met betrekking tot doelstellingen en inhoud

Uit gesprekken met het werkveld zijn zes thema's naar voren gekomen waar de inhoud van de master zich volgens de gesprekspartners op zou moeten richten: *Onderwijsontwikkeling, Onderzoek als verbinding tussen theorie en praktijk, Positionering, Leiderschap, Omgaan met verschillen* en *Actuele kennisontwikkeling*. In deze paragraaf worden de thema's toegelicht. Wanneer gesproken wordt over studenten gaat het om potentiële studenten (academische leerkrachten) van de nieuw te ontwikkelen interuniversitaire master OPO.

Onderwijsontwikkeling

Input vanuit het werkveld heeft voornamelijk betrekking op ontwikkeling van onderwijs. Alle volgende thema's zijn hieraan op te hangen. Studenten van de master zouden in staat moeten zijn om een bijdrage te leveren aan onderwijsontwikkeling. Dit houdt in dat zij een rol kunnen hebben in het realiseren en waarborgen van onderwijskwaliteit en in onderwijsinnovatie. Samenwerking ten behoeve van professionele ontwikkeling in schoolteams en het ontwikkelen van een professionele schoolcultuur/leergemeenschap zijn hierin essentieel. Daartoe is het van belang dat studenten in de opleiding kennis en vaardigheden opdoen met betrekking tot schoolontwikkeling, verandermanagement en een professionele leercultuur. Daarbij is kennis van kwaliteitszorg, zoals opgenomen in het toezichtkader van de Inspectie van het Onderwijs, benoemd als inhoudelijk onderwerp.

Onderzoek als verbinding tussen theorie en praktijk

Onderzoek wordt over het algemeen gezien als manier om professionele ontwikkeling van leerkrachten en schoolontwikkeling in gang te zetten. Hierbij gaat het ook om het aannemen van een onderzoekende voorbeeldhouding richting collega leerkrachten en leerlingen. Enerzijds wordt van belang geacht dat studenten een rol spelen in transfer van onderzoek naar praktijk. Anderzijds wordt van hen verwacht dat zij onderzoeksthema's bepalen in samenwerking met actoren in de praktijk. Hiertoe zou in de master ruimte moeten zijn voor het doen van onderzoek, waar een interventie in de schoolcontext onderdeel van is.

Naast onderzoek in de school (en mogelijk op bestuursniveau) speelt de onderzoekende houding van leerkrachten een rol in de klas; bij leerprocessen van leerlingen. Handelingsgericht werken en het begeleiden van leerlingen in Onderzoekend en Ontwerpend leren zijn hierbij de meest genoemde onderwerpen. In de master zou op deze gebieden aandacht moeten zijn voor ontwikkeling van kennis en vaardigheden die gebruikt kunnen worden in de klas en school.

Positionering

Positionering is gerelateerd aan de voorgaande thema's. Om het vermogen te hebben een voortrekkersrol aan te nemen in veranderingen en innovatie, wordt van studenten verwacht dat zij een flexibele en kritische houding ontwikkelen, durf tonen en mondig zijn. Met deze eigenschappen worden zij in staat geacht om niet alleen zichzelf te kunnen positioneren in een team, maar ook het leraarschap en PO in het algemeen. Het eerste gaat over de persoonlijke en professionele ontwikkeling van de student; positionering als leerkracht in combinatie met een andere rol in de school. Kennis en vaardigheden omtrent begeleiding van een team/leerkrachten en zelfevaluatie worden hierbij genoemd als elementen waar de master zich inhoudelijk op zou moeten richten. Het tweede - de positionering van het leraarschap en PO - vraagt om ontwikkeling van maatschappelijke betrokkenheid, vaardigheid in samenwerking met medestudenten (netwerk opbouwen) en met collega's en ouders. Dit laatste is gerelateerd aan de sociale context van de school, dat aan de orde komt bij het thema *Omgaan met verschillen*.

Leiderschap

Het thema Leiderschap is gerelateerd aan positionering (persoonlijk leiderschap) en onderwijsontwikkeling (onderwijskundig leiderschap). Persoonlijk leiderschap heeft betrekking op de ontwikkeling van een houding die beschreven wordt bij het thema *Positionering*. De positionering is gerelateerd aan onderwijskundig leiderschap, waarbij samenwerking een rol speelt. Onderwijskundig leiderschap heeft te maken met het begeleiden, inspireren en motiveren van een team bij onderwijsinnovaties.. Ook het ontwikkelen van een coachende rol ten opzichte van leerkrachten en leerlingen is regelmatig genoemd. Dit wordt gezien als een vaardigheid die nodig is om om te kunnen gaan met verschillen in de klas.

Omgaan met verschillen

Dit thema bestaat uit twee aspecten. Ten eerste gaat het om het kunnen inspelen op verschillen in leren en ontwikkeling van leerlingen. Van leerkrachten wordt verwacht dat zij adaptief onderwijs kunnen bieden en vaardigheden bezitten om te differentiëren. Daarbij wordt steeds meer gevraagd naar het kunnen vormgeven van gepersonaliseerd leren. Hiervoor hebben leerkrachten een onderzoekende en coachende houding nodig. Een digitale leeromgeving kan daarbij dienen als middel om tegemoet te komen aan verschillen in leren. Echter, de leerkracht blijft de sleutel tot organisatie van zorg en onderwijs op individueel en groepsniveau. In de praktijk lijkt op dit vlak nog handelingsverlegenheid te bestaan, dit zal mede te maken hebben met nieuwe ontwikkelingen in het onderwijs rondom passend onderwijs en technologie/ICT. Daarom wordt vanuit het werkveld aangegeven dat het in een master voor academische leerkrachten van belang is dat aandacht wordt besteed aan vakinhoudelijke en -didactische kennis en instructievaardigheden op dit gebied.

Een tweede aspect dat een rol speelt zijn verschillen in relatie tot de sociale context van de school. Denk hierbij aan verschillen in sociaaleconomische en culturele achtergrond van leerlingen en ouders en (grootstedelijke) problematiek. Actoren binnen een school staan nauw in contact/samenwerking met de omgeving. Kennis over (culturele) diversiteit helpt om problemen rondom zorg van leerlingen en ouderbetrokkenheid beter te begrijpen en geschikte interventies in te zetten. Tevens wordt het ontwikkelen van een maatschappelijk betrokken houding gezien als belangrijke doelstelling voor de master.

Actuele kennisontwikkeling

Naast aandacht voor vakinhoud en vakdidactiek op het gebied van passend/adaptief onderwijs, wordt ook waarde gehecht aan ontwikkeling van actuele kennis omtrent theorie/filosofie achter didactiek, (leer)ontwikkeling van kinderen en sociale opbrengsten. Dit heeft te maken met ontwikkelingen die gaande zijn binnen het onderwijs rondom thema's als sociale veiligheid, 21st century skills, Ontwerpend en Onderzoekend Leren en gepersonaliseerd leren. Er vanuit gaande dat studenten van de master (deels) voor de klas blijven staan, is het belangrijk dat zij up to date blijven en de verschillende aspecten met elkaar in verband kunnen brengen (bijvoorbeeld wat leerkrachten kunnen doen om een les af te stemmen op de meest actuele leertheorieën en wat dit vraagt aan instructievaardigheden).

5.2.2 Vorm

Wat betreft de vormgeving van de mogelijke master, zijn twee hoofdthema's naar voren gekomen uit gesprekken met het werkveld. Eerst wordt ingegaan op aspecten met betrekking tot de *inrichting van de master*. Vervolgens wordt toegelicht hoe de master zich op de *praktijk* kan richten.

Inrichting master(track)

Om studenten op te leiden in een combinatie rol en tegemoet te komen aan behoefte aan keuzevrijheid, zou gewerkt kunnen worden met keuzemodules/profielen. Ook is genoemd dat het van belang is om de inrichting van de master samen met studenten vorm te geven, zodat zij in de opleiding samen aan innovatief onderwijs kunnen werken. Dit houdt in dat studenten in staat zijn om nieuwe dingen te bedenken die aansluiten bij maatschappelijke ontwikkelingen en kennis en vaardigheden die leerlingen in de toekomst nodig hebben. Hiermee wordt een houding gestimuleerd die in de praktijk toegepast kan worden bij onderwijsinnovatie- en veranderingsprocessen. Tevens is genoemd dat het belangrijk is om iets aan te bieden wat nog niet bestaat en studenten inspireert. Dit betekent dat er een wo masteraanbod wordt gedaan, waarbij de verbinding met de praktijk centraal staat. Door grote vakken aan te bieden (van bijvoorbeeld 12 EC), kan diepgang gecreëerd worden. Daarbij is het belangrijk dat inspirerende docenten/personen bijvoorbeeld via masterclasses worden ingezet voor het verzorgen van de inhoud. Bij voorkeur inspirerende/belangrijke personen die veel te bieden/vertellen hebben op een bepaald gebied en zelf betrokken zijn bij en/of ervaring hebben in het PO.

Praktijkgericht

De master kan relevant zijn voor de praktijk als opdrachten in samenwerking met betrokkenen uit scholen/schoolbesturen worden vormgegeven en uitgevoerd. In verwerkingsopdrachten, stage en scriptie zal aandacht moeten zijn voor transfer van wetenschap naar praktijk. Daarbij is het van belang om vragen vanuit de praktijk als uitgangspunt te nemen voor onderzoek en hier een interventie aan te koppelen die daadwerkelijk uitgevoerd wordt in de praktijksituatie. Om te stimuleren dat studenten gaan werken of werkzaam blijven in het PO, zal de opleiding in deeltijd aangeboden moeten worden.

6. Conclusie en aanbevelingen

met betrekking tot visie, inhoud en vorm van mastertrack

In dit hoofdstuk worden allereerst de vragen beantwoord die in het verkennend onderzoek centraal stonden. Vervolgens worden gemeenschappelijke doelen en thema's belicht die uit input van universiteiten, de doelgroep en het werkveld naar voren zijn gekomen. Afsluitend zijn bevindingen en adviezen verwerkt in twee mogelijke schetsen van een mastertrack en een master OPO.

6.1 Algemene conclusie: beantwoording van de onderzoeksvragen

In hoeverre is vanuit universiteiten uit het Landelijk Netwerk Universitaire Pabo's, de potentiële doelgroep (academische leerkrachten) en het werkveld (primair onderwijs) behoefte aan een interuniversitaire master(track) Onderwijswetenschappen voor het Primair Onderwijs?

In kader van deze vraag kan gesteld worden dat er vanuit de doelgroep behoefte is (57,4% uit de vragenlijst) aan een dergelijke master. Ook vanuit het werkveld wordt ondersteund dat er kans gezien wordt om juist op dit moment (i.v.m. maatschappelijke ontwikkelingen) een relevant masteraanbod te bieden. Enerzijds om te voorzien in behoeften van academische leerkrachten om zich op universitair masterniveau verder te scholen en anderzijds om in te spelen op wensen vanuit de praktijk en behoud van academische leerkrachten in het PO. Ook gesprekspartners van universiteiten zijn over het algemeen positief over wat een dergelijke master inhoudelijk zou kunnen bieden.

Wat zijn wensen en bezwaren van deze gesprekspartners met betrekking tot de vormgeving (inhoud en organisatie) van een dergelijke master(track)?

Samenwerking tussen universiteiten wordt vanuit de PO-Raad en de VSNU onderschreven. Hierdoor kan er meer eenheid gerealiseerd worden, wat de versnippering van opleidingen tegen zou kunnen gaan. Een interuniversitaire opleiding zou daarbij kunnen zorgen voor een stevigere positie op nationaal en internationaal niveau. Verder werd benoemd dat er door het combineren

van verschillende expertises van universiteiten minder tijd verloren gaat met curriculumontwikkeling, omdat men verschillende expertises van universiteiten kan combineren, waardoor er geen dubbel werk verricht hoeft te worden. Door gesprekspartners van universiteiten is echter meerdere malen benoemd dat het uiteindelijk veel meer tijd zal kosten om de interuniversitaire organisatie goed van de grond te laten komen. Gesprekspartners van universiteiten geven hierbij aan dat dit een zeer complex proces zal zijn vanwege verschillende organisatiesystemen van universiteiten.

De respondenten uit de doelgroep geven aan dat ze niet te ver willen reizen in verband met de reiskosten. Ze merken daarbij op dat ze niet ver willen reizen voor slechts twee college-uren. Zij zien mogelijkheden in *online courses* en *online platforms*. Dit blijkt uit de vragenlijst, waarbij 59,8% aangeeft hier positief tegenover te staan. Verder hebben de geraadpleegde leerkrachten respondenten behoefte aan het opbouwen van een netwerk van academische leerkrachten en uitwisseling van de leerstof.

Gesprekspartners van universiteiten geven aan dat er gekeken zou moeten worden welke betrokkenen van Universitaire Pabo bachelors gemotiveerd zijn om mee te denken over de verdere ontwikkeling van een dergelijk master. Op deze manier zitten er mensen in de projectgroep die zich in willen zetten voor de ontwikkeling van deze master. Meerdere malen is genoemd dat wanneer de motivatie er is, meer bereikt zou kunnen worden. Nagedacht zou moeten worden in hoeverre werkervaring een rol zou moeten spelen bij de toelatingseisen tot de master. Academische leerkrachten die net van de bachelor afkomen lijken vanuit de gesprekken andere behoeften te hebben dan academische leerkrachten die al enige tijd werkzaam zijn in het onderwijs.

6.2 Gemeenschappelijke doelstellingen en thema's

In onderstaand schema wordt weergegeven wat overeenkomsten zijn tussen de verschillende partijen (universiteiten, doelgroep en werkveld). Deze overeenkomsten zijn ondergebracht in een aantal overkoepelende doelstellingen en inhoudelijke thema's waar aandacht aan besteed zou kunnen worden in het ontwerp van de master OPO.

Universiteiten	Doelgroep	Werkveld	Overkoepelend
Doelstellingen			
Vervullen van een combinatie rol	Positionering, combinatie rol (leerkracht + ...)	Positionering in leidinggevende/ begeleidende rol Positionering PO	Positionering Kritische/onderzoeken de houding Opbouwen netwerk en eigen identiteit opleiding Organisatie: <ul style="list-style-type: none"> ● Deeltijd ● Ruimte voor eigen invulling
Ontwikkelen van een kritische houding	Academische vaardigheden aanscherpen, meta-visie op onderwijs	Voorbeeld houding (onderzoekend, flexibel, kritisch, mondig, durf tonen)	
Opbouwen van een eigen netwerk en identiteit	Opbouwen netwerk academische lk.	Netwerk academische lk.	
Thema's			
Organisatie en beleid	Onderwijsbeleid Schoolorganisatie	Onderwijskwaliteit (kwaliteitszorg)	Onderwijs-organisatie en onderwijsbeleid Diversiteit
Diversiteit Lesgeven in de grote stad	Passend onderwijs	Omgaan met verschillen: <ul style="list-style-type: none"> - School in de sociale context - Leren/ ontwikkelen lln. (differentiatie) 	

Persoonlijk leiderschap Curriculumontwikkeling en implementatie Professionalisering	Veranderingsprocessen + implementatie Voortrekkers/ begeleidende rol Verbinding met collega's in praktijk	Onderwijsontwikkeling Samenwerking, professionalisering Onderwijskundig leiderschap, coaching, begeleiding Positionering PO	Veranderingsprocessen en leiderschap
Praktijkgericht onderzoek met methodologievak	Verbinding met praktijk → vraag school/schoolbestuur als uitgangspunt	Onderzoek + interventie op school Transfer In de klas: Onderzoekend en ontwerpend leren, HGW	Praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek

Uit dit schema volgen vier belangrijke overkoepelende thema's die door universiteiten, het werkveld en de doelgroep onderschreven worden. Dit betreffen *Organisatie van het onderwijs*, *Diversiteit*, *Verandermanagement en leiderschap* en *Praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek*. De thema's organisatie van het onderwijs, diversiteit en verandermanagement en leiderschap opereren op verschillende niveaus. Zo gaat diversiteit voornamelijk in op zaken die op microniveau spelen, zoals passend onderwijs en culturele diversiteit, terwijl organisatie van het onderwijs en verandermanagement en leiderschap meer ingaan op zaken die op meso- en macroniveau spelen. Daarom zou de master zich kunnen verdiepen door te kijken naar verbinding tussen deze verschillende lagen. Hierdoor kan het zich onderscheiden van de bachelor, omdat de meeste Universitaire Pabo bachelors zich richten op thema's die op microniveau spelen, zodat studenten primaire processen in de klas leren kennen.

Om een eventuele nieuwe master stevig neer te kunnen zetten, lijkt het raadzaam om te beginnen bij waarom en waartoe studenten opgeleid worden in de nieuwe master. Als universiteiten - zoals uit de overkoepelende visie naar voren komt - mensen willen opleiden die (1) kritisch zijn; (2) onderwerpen vanuit verschillende perspectieven kunnen bekijken; (3) over

grenzen heen kunnen kijken; (4) in staat zijn om nieuwe dingen te creëren en (4) iets kunnen betekenen in de positionering van de (academische) leerkracht en het PO in het algemeen, dan zouden universiteiten hierin een voorbeeldhouding aan moeten nemen. Daarom nemen we in dit rapport naast een schets van een mastertrack die binnen de kaders van de opdracht valt, ook een schets van een master op die buiten de kaders van de opdracht gaat.

6.3 Aanbevelingen: Schets van twee mogelijke varianten

Wat betreft de vorm van een eventuele interuniversitaire master OPO hebben de resultaten geleid tot twee ontwerpschetsen: één voor een mastertrack en één voor de ontwikkeling van een geheel nieuwe master. Beide kunnen in vol- en deeltijd worden gevolgd. Indien studenten het programma in deeltijd volgen, zouden ze met een studieadviseur kunnen kijken hoe dit ingericht zou kunnen worden.

Schets 1: Mastertrack Onderwijswetenschappen voor het Primair Onderwijs

Mastertrack
Vak: Onderwijsorganisatie en onderwijsbeleid (10 EC)
Oriënterende stage (meeloopdagen) (3 EC) <ul style="list-style-type: none">● in verschillende combinatie rollen + meeloopdag● micro, meso, macro
Vak: Diversiteit (10 EC)
Vak: Veranderingsprocessen (10 EC)
Vak: Praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek (3 EC) <ul style="list-style-type: none">● methodologie● masterclass ter voorbereiding op scriptie
Stage (9 EC) <ul style="list-style-type: none">● combinatie leerkracht + rol op school-/bestuursniveau
Scriptie (15 EC)

Vakken (30 EC)

In het programma zouden de vakken schoolorganisaties en onderwijsbeleid, diversiteit en veranderingsmanagement opgenomen kunnen worden. Universiteiten kijken per vak welke universiteit het meest geschikt is om dit vak aan te bieden. Er zou dan gekeken kunnen worden naar welke universiteit de meeste raakvlakken met het PO heeft op dit gebied. Studenten kunnen in dit geval aansluiten bij bestaande hoorcolleges om de literatuur te leren begrijpen. Om de reistijd en -afstand voor studenten te beperken, zou de mogelijkheid geboden kunnen worden om deze colleges online te volgen. Om tegemoet te komen aan het opbouwen van een eigen identiteit, kunnen werkcolleges/-groepen ingericht worden, waarbij studenten en docenten samen zouden kunnen komen op een centrale plek. Er kan dan specifiek aandacht besteed worden aan verwerkingsopdrachten die gericht zijn op het PO. Ieder vak zal een studielast van zo'n 10 EC kunnen hebben.

Stage (12 EC)

Bij de stage kunnen studenten in een oriënterende stage (3 EC) kennismaken met verschillende rollen op micro-, meso- en macroniveau. Op deze manier kunnen studenten kijken waar hun interesse ligt, zodat ze zich hier bij een grotere stage (9 EC) in kunnen verdiepen. Dit heeft als doel dat studenten uiteindelijk een combinatie rol kunnen vervullen in het PO. Naast het leerkracht zijn oefenen ze een andere rol uit op school of bestuursniveau. Hierbij kan gedacht worden aan coach, curriculumontwikkelaar, beleidsmedewerker, onderzoeker, orthopedagoog of een gezaghebbende leraar die een voorbeeldfunctie verricht op school en op didactisch en pedagogisch vlak leerkrachten en de schoolleiding adviseert over korte en lange termijn aanpak. Op deze manier leren studenten de verschillende lagen binnen de schoolorganisatie kennen, waardoor ze een bijdrage kunnen leveren aan het dichter bij elkaar brengen van verschillende lagen.

Scriptie (18 EC)

De scriptie kan een praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek zijn, waarbij studenten een onderzoek uitvoeren op basis van een vraag van een school. In een masterclass van 3 EC kan aandacht worden besteed aan de methodologie omtrent praktijkgericht onderzoek, waarbij

studenten als eindproduct een onderzoeksvoorstel inleveren. De daadwerkelijke scriptie zal een omvang hebben van 15 EC.

Stuurgroep

In een stuurgroep, waarin betrokkenen zitten van deze interuniversitaire master, kan afgestemd worden wat wordt onderwezen, zodat een doorgaande leerlijn ontwikkeld kan worden. Per onderwerp wordt gekeken welke docenten het meest geschikt zijn om het onderwijs te verzorgen of studenten te begeleiden bij hun scriptie. Om tegemoet te komen aan de wens van ruimte voor eigen invulling van studenten zou het zinvol zijn om samen met studenten het onderwijs te construeren. Op deze manier wordt er ruimte aan studenten gegeven om hun eigen persoonlijke en professionele ontwikkeling vorm te geven.

Schets 2: Master Onderwijswetenschappen voor het Primair Onderwijs

Master

Project 1: Onderwijsorganisatie en beleid (15 EC)

- Inhoudelijke workshops
- Oriënterende stage: in organisatie(s) gerelateerd aan PO (micro-, meso-, en macroniveau)
- Verwerkingsopdracht:
 - transfer naar praktijk (school/bestuur)
 - positionering als persoon/professional

Project 2: Diversiteit (15 EC)

- Inhoudelijke workshops
- Stage: Aansluiten bij project met betrekking tot diversiteit
- Verwerkingsopdracht:
 - probleem vanuit school/bestuur
 - positionering als persoon/professional

Project 3: Veranderingsprocessen en leiderschap (30 EC)

- Inhoudelijke workshops
- Praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek (scriptie)
- Implementatietraject
 - positionering als persoon/professional

De master zou uit de volgende drie projecten kunnen bestaan: Project 1 Onderwijsorganisatie en onderwijsbeleid, diversiteit en veranderingsprocessen en leiderschap. Studenten zullen aan het begin van ieder project in workshopvorm inhoudelijk informatie/ theorie aangeboden krijgen over een onderwerp. Bij dit workshopaanbod kunnen maatschappelijke partners uit het werkveld betrokken worden; zoals schoolbesturen, de PO-Raad en OCW. Vervolgens kunnen studenten aansluiten bij een lopend project op het gebied van het thema waar studenten op dat moment mee bezig zijn, waarbij een verwerkingsopdracht uitgevoerd wordt. Naast het ontwikkelen van een product, bijvoorbeeld een beleidsadvies, zou er in de verwerkingsopdracht aandacht kunnen zijn voor persoonlijke en professionele positionering van de student/academische leerkracht in de schoolpraktijk door middel van reflectie op de eigen rol met betrekking tot het thema. Persoonlijke leervragen van de student zijn hierbij het uitgangspunt.

Project 1 Onderwijsorganisatie en onderwijsbeleid (15 EC)

De theorie in project 1 zou kunnen gaan over organisatie van onderwijs en onderwijsbeleid (op school-, bestuurs- en stelselniveau; micro-, meso-; macroniveau). Onderdeel van dit project is een oriënterende stage van ca. 3 EC, waarbij studenten kennismaken met organisaties buiten de school, gerelateerd aan het PO (zoals methode ontwikkelaars, sector-/overheidsorganisatie). Doel hiermee is dat studenten inzicht ontwikkelen over processen op micro-, meso- en macroniveau en mogelijke verbanden hiertussen. De verwerkingsopdracht zou vormgegeven kunnen worden door de student zelf (onder begeleiding van coach/docent vanuit de opleiding). Hierbij is het van belang dat transfer plaatsvindt van opgedane kennis uit theorie en stage naar de praktijksituatie (school of schoolbestuur waar de student aan verbonden is).

Project 2 Diversiteit (15 EC)

De theorie in project zou kunnen gaan over diversiteit, gericht op verschillen tussen leerlingen. Hierbij kan gedacht worden aan passend onderwijs en culturele diversiteit. De stage zou ingevuld kunnen worden door aan te sluiten bij een project met betrekking tot diversiteit. Bij de verwerkingsopdracht werken studenten aan een probleem omtrent diversiteit vanuit een schoolbestuur.

Project 3 Veranderingsprocessen en leiderschap (30 EC)

Het derde project is groter, omdat stage en het masteronderzoek verweven zijn met elkaar. Studenten zouden in workshops theorie aangeboden kunnen krijgen over veranderingsprocessen en leiderschap. Daarbij zouden studenten een praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek uitvoeren, waarbij studenten op zoek gaan naar antwoorden op een vraag vanuit een school(bestuur). In een masterclass breiden studenten hun kennis omtrent dit type onderzoek uit en leveren studenten een onderzoeksvoorstel in. Vanuit een bepaalde rol binnen een schoolorganisatie kunnen studenten een onderzoek uitvoeren met betrekking tot veranderingsprocessen. Daarbij zouden ze een rol kunnen spelen bij de implementatie hiervan in de school.

Bijlage 1: Overzicht gesprekspartners

Aanbieders - Universiteiten

Universiteit van Amsterdam

- Ervaringsdeskundige interuniversitaire master
- Oprichtster Universitaire Pabo van Amsterdam
- Opleidingsdirecteur bachelor Onderwijswetenschappen
- Hoogleraar Onderwijswetenschappen
- Onderwijsdirecteur Pedagogische en Onderwijswetenschappen
- Onderwijs-/onderzoekscoördinator en docent Universitaire Pabo
- Twee kernteamdocenten Universitaire Pabo
- Een docent master Onderwijswetenschappen

Vrije Universiteit

- Coördinator PA2

Radbouduniversiteit Nijmegen

- Onderwijsdirecteur Pedagogische Wetenschappen en Onderwijswetenschappen
- Universitair hoofddocent Pedagogische Wetenschappen en Onderwijswetenschappen
- Hoogleraar Onderwijswetenschappen Pedagogische Wetenschappen en Onderwijswetenschappen

Rijksuniversiteit Groningen

- Coördinator AOLB
- Promovendus bij afdeling GION onderwijs/onderzoek

Universiteit Leiden

- Opleidingsmanager Universiteit
- Teamleider Pabo

Universiteit Utrecht

- Universitair hoofddocent Educatie en Pedagogiek
- Directeur Graduate School of Teaching en hoofd van Department Educatie en Pedagogiek faculteit Sociale Wetenschappen
- Antropoloog en onderwijspsycholoog

VSNU

- Projectleider leraren PO/VO
- Voorzitter van de Interuniversitaire Commissie Lerarenopleidingen (ICL)

Doelgroep

Beroepsvereniging Academici Basisonderwijs

- Bestuurslid

Academische leerkrachten

- Geïnterviewden:
 - Werkzaam in PO
 - Leerkracht (universitaire bachelor) 3x
 - Leerkracht (universitaire bachelor + master(s)):
 - Leerkracht 1x
 - Leerkracht + onderzoeker 2x
 - Leerkracht + onderzoekskoördinator 1x
 - Leerkracht + Wetenschap & Techniek coördinator 1x
 - Leerkracht + coach 1x

Niet werkzaam in het PO

- Leerkracht (universitaire bachelor) 1x
- Leerkracht (universitaire bachelor + master) 2x
- Naast geïnterviewden is met diverse academische leerkrachten gesproken op het congres '10 jaar academische leerkracht' (28 maart, Vrije Universiteit) en het BAB-congres op (7 april, Amersfoort).

Werkveld

PO-Raad

- Domeinregisseur Onderzoek, Opleiden en Innovatie
- Beleidsadviseur Werkgeverszaken

Gesprekspartners uit PO

- Schoolleider a.i. 2x (Amsterdam, huidig: Stichting Innoord + Stichting Sirius)
- Onderwijskundig adviseur (Utrecht en omstreken), toenmalig locatieleider en leerkracht (Amsterdam, Stichting AMOS)
- Intern begeleider, specialist begrijpend lezen, management. toenmalig leerkracht (Alphen aan den Rijn, Scope scholengroep)
- Schoolopleider (Amersfoort, Meerkring)
- Onderwijskundig adviseur (BMC), toenmalig schoolleider en leerkracht (Almere)

Verbonden aan de Universitaire Pabo en de Werkplaats Onderwijsonderzoek Amsterdam:

- Bovenschoolse Opleider in de School, Onderzoekscoördinator (ASKO)
- Docent, Academische Opleider in de school, Onderzoekscoördinator, Bestuurscoördinator W&T, Coach ib-ers en startende leerkrachten (Stichting Sirius)
- Academische Opleider in de school (Bijzonderwijs)
- Docent, Onderzoeker, Redactieadviesraad Didactief, toenmalig leerkracht PO

Bijlage 2: Voorbeeld interviewleidraad universiteiten

Behoeften

1. Hoe kijkt u aan tegen een dergelijke mastertrack?
2. Het doel van de mastertrack zou zijn om academisch geschoolde leerkrachten in het PO te behouden. Denkt u dat dit bereikt zou kunnen worden? Waarom wel/niet?
3. Op welke manier zou de mastertrack zich kunnen onderscheiden van reeds bestaande masters?

Vorm

4. Hoe kijkt u aan tegen de organisatie van een dergelijke mastertrack?
 - Voltijd/deeltijd?
 - Betrokkenen?
 - Contactonderwijs/online courses?

Inhoud

5. Welke thema's zouden aan bod moeten komen in een dergelijke mastertrack?

Bijlage 3: Vragenlijst doelgroep (online uitgezet)

Algemeen:

1. Woonplaats ([open](#))
2. Leeftijd ([open cijfer](#))
3. Geslacht ([man/vrouw/neutraal](#))
4. Vooropleiding
academische pabo
 - Academische lerarenopleiding primair onderwijs in Utrecht
 - Universitaire Pabo van Amsterdam
 - Academische Pabo Leiden
 - Academische Lerarenopleiding Primair Onderwijs Nijmegen/Arnhem
 - PA2 Amsterdam/ Zwolle
 - Academische Opleiding Leraar Basisonderwijs aan de Rijksuniversiteit Groningen
 - hbo-bachelor tot leraar basisonderwijs
 - anders, namelijk ([open](#))
5. Volg je op dit moment een master of heb je al een master gevolgd? ([ja/nee](#))
Zo ja, welke masteropleiding: ([open](#))
Jaartal van afronding: ([open](#))
6. Ben je werkzaam in het basisonderwijs? ([ja/nee](#))
Zo ja, wat is jouw huidige functie? ([open](#))

De master Onderwijswetenschappen voor het Primair Onderwijs sluit in eerste instantie aan op Academische Pabo's in Nederland en zou daarbij toegankelijk zijn voor andere academisch opgeleide leerkrachten in het primair onderwijs. Het streven met deze master is om academisch opgeleide leerkrachten in het basisonderwijs te behouden en het belang van de academische leerkracht te vergroten. Het aanbieden van een specifieke master heeft als doel dat de bijdrage van dit type leerkrachten in het primair onderwijs beter benut kan worden.

7. Zou je behoefte hebben aan een masteropleiding Onderwijswetenschappen voor het Primair Onderwijs? ([ja/nee](#))

Zo nee, waarom niet? (open).

Zo ja:

8. Waar zou de inhoud van de masteropleiding zich volgens jou op moeten richten? (meerdere antwoorden mogelijk)

- verdieping/ uitbreiding van leerkrachtvaardigheden (pedagogisch en didactisch)
- verdieping/uitbreiding onderzoeksvaardigheden
- leidinggevende/ coördinerende functie op schoolniveau
- leidinggevende/ coördinerende functie op schoolniveau
- Anders, namelijk: (open)

De master Onderwijswetenschappen voor het Primair Onderwijs zal aansluiten bij zes Academische Pabo's in Nederland. De master is interuniversitair, dit betekent dat er een samenwerking is tussen verschillende universiteiten, waardoor een aanbod van vakken op verschillende locaties mogelijk is. Onderstaande vragen gaan over de wensen met betrekking tot de vorm en organisatie van de master.

9. Welke vorm zou jouw voorkeur hebben:

- Deeltijd (gemiddeld 20 studie-uren per week)
- Voltijd (gemiddeld 40 studie-uren per week)

10. In hoeverre zou je bij het volgen van de master behoefte hebben aan contactonderwijs (zoals werkgroepen, colleges)?

- minder dan 2 uur per week
- 2-4 uur per week
- 4-6 uur per week
- 6-8 uur per week

11. Sta je positief tegenover het volgen van online courses of colleges? (ja/nee)

12. Zijn er nog andere aspecten waar rekening mee gehouden moet worden? ([open](#))

Hartelijk dank voor de medewerking. ([afsluiting vragenlijst](#))

Bijlage 4: Voorbeeld interviewleidraad doelgroep (academisch opgeleide leerkrachten)

Algemeen

1. Kun je iets vertellen over jouw eigen rol in het onderwijs?
 - Welke vooropleiding gedaan?
 - Wanneer afgestudeerd?
 - Werkzaam in PO, hoe lang?
 - Functie?
2. Zou je iets kunnen vertellen over je achtergrond qua opleidingen. Welke onderdelen waren relevant voor jouw rol als leerkracht? Wat heb je gemist?

De master Onderwijswetenschappen voor het Primair Onderwijs sluit in eerste instantie aan op Academische Pabo's in Nederland en zou daarbij toegankelijk zijn voor andere academisch opgeleide leerkrachten in het primair onderwijs. Het streven met deze master is om academisch opgeleide leerkrachten in het basisonderwijs te behouden en het belang van de academische leerkracht te vergroten. Het aanbieden van een specifieke master heeft als doel dat de bijdrage van dit type leerkrachten in het primair onderwijs beter benut kan worden.

Eigen loopbaanperspectief

3. Wil je leerkracht blijven in het basisonderwijs? Waarom wel/ niet?
4. Zou de mastertrack Onderwijswetenschappen voor het primair onderwijs aantrekkelijk zijn voor jou? Waarom wel of niet?
5. Wanneer zou je bijv. een master willen doen in je loopbaan? (ervaring/tijd)
Met welk doel?

Organisatie en inhoud mastertrack

6. Waar zou de inhoud van de masteropleiding zich volgens jou op moeten richten?
 - verdieping/ uitbreiding van leerkrachtvaardigheden (pedagogisch en didactisch)
 - verdieping/uitbreiding onderzoeksvaardigheden
 - leidinggevende/ coördinerende functie op schoolniveau
 - functie op bestuursniveau
7. Waar is behoefte aan als het gaat om de relatie met de praktijk?
(stage, toepassing van kennis/opdrachten in de praktijk)
8. Waardoor zou jij als leerkrachten gestimuleerd of belemmerd worden in het volgen van een mastertrack?
 - Deeltijd/volgtijd
 - Reizen naar verschillende locaties in NL (in hoeverre bereid om te reizen?)
 - Online courses/ platform
 - Behoeft aan contact-/groepsonderwijs

Bijlage 5: Voorbeeld interviewleidraad werkveld

Algemeen

1. Kunt u iets vertellen over uw eigen rol in relatie tot het (primair) onderwijs?/ Het opleiden van academische leerkrachten?
2. Wat is volgens u de toegevoegde waarde van academische leerkrachten voor het PO?
3. Hoe denkt u dat academisch opgeleide leerkrachten voor het basisonderwijs behouden kunnen worden? En voor de klas?

Inhoud master

4. Hoe kijkt u aan tegen de ontwikkeling van een interuniversitaire master voor het Primair Onderwijs?
5. Wat is er nodig in de praktijk?
 - van leerkrachten
 - in coördinerende/leidinggevende functie (op school en/of bestuursniveau)
 - op welk gebied is meer scholing/deskundigheid nodig?
6. Welke doelstellingen zouden bereikt moeten worden? Welke thema's zouden in zo'n master aan bod moeten komen? Waarom deze thema's?
7. Waar is behoefte aan als het gaat om de relatie van de master met de praktijk?
 - inhoud: toepassing van kennis/opdrachten in de praktijk
 - vorm: stage/ verdeling studie – werktijd